

Täysistunto

Torstai 14.10.2021 klo 16.00—21.13

6. Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2020

Kertomus K 4/2021 vp

Valiokunnan mietintö UaVM 4/2021 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 4/2021 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta. — Keskustelu, esittelypuheenvuoro, edustaja Niikko, olkaa hyvä.

Keskustelu

18.44 **Mika Niikko ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Euroopan neuvosto on vuonna 1949 perustettu järjestö, joka keskittyy ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltiokehityksen edistämiseen. Ulkoasiainvaliokunta korostaa Euroopan neuvoston laajan jäsenpohjan merkitystä. 47 valtiota kattavaan järjestöön kuuluvat kaikki muut Euroopan maat paitsi Valko-Venäjä.

Käsitellessään Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomusta vuodelta 2020 ulkoasiainvaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että koronaviruspandemia vaikutti yleiskokouksen toimintaedellytyksiin kertomusvuonna merkittävästi. Valiokunta piti tärkeänä sitä, että yleiskokous kykeni turvaamaan toimintakykynsä sääntömuutoksilla ja omaksumalla uusia toimintatapoja. Valiokunta myös painotti, että yleiskokouksen toimintamahdollisuuksien turvaaminen ja toiminnan täysimittainen palauttaminen entiselleen on tärkeää koronaviruspandemian hellittäessä.

Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunnan kuuleman arvion mukaan Euroopan neuvoston ihmisoikeus- ja oikeusvaltiojärjestelmää haastetaan avoimesti. Koronaviruspandemia on osaltaan korostanut tätä kehitystä. Valiokunta jakaa yleiskokouksen esittämän huolen koronavirukseen liittyvien rajoitusten vaikutuksista ihmisoikeuksien, tasa-arvon, syrjimättömyyden ja oikeusvaltioperiaatteen toteutumisessa. Yleiskokouksella on tämän tilanteen seuraamisessa keskeinen rooli.

Arvoisa puhemies! Kolmantena seikkana nostan ulkoasiainvaliokunnan käsittelystä esille sen, että Suomen yleiskokouksen valtuuskunnan jäsenet ovat saaneet useita luottamustehtäviä yleiskokouksen eri tehtävissä. Tämä aktiivisuus on tärkeää ja omiaan lisäämään Suomen aktiivista otetta kansainvälisessä yhteistyössä. Valiokunta pitää ylipäätään tärkeänä aktiivista kansainvälis-poliittista toimintaa ja keskustelua. Valiokunnan arvion mukaan eduskunnassakin tulisi tällaista keskustelua lisätä.

Valiokunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2021 vp

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä. — Ja nyt valtuuskunnan puheenjohtaja, edustaja Kiljunen, Kimmo, olkaa hyvä.

18.47 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Ensimmäiseksi haluan kiittää teitä, ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Niikko, käyttämästänne puheenvuorosta, esittelypuheenvuorosta tähän aiheeseen, ja myöskin valiokunnan yksimielisestä kannasta koskien Euroopan neuvoston työtä. Aivan oikein te totesitte puheenvuoronne lopussa, että olisi hyvä käydä enemmän tätä kansalaiskeskustelua näistä kansainvälisistä instituutioista, missä me kansanedustajat olemme mukana. Euroopan neuvosto on yksi keskeisimmistä kansainvälisistä järjestöistä, joissa eduskunnallakin on vahva osallisuutensa.

Euroopan neuvostohan on — suoraan sanottuna sen voi sanoa kategorisesti näin — maailman johtavin ihmisoikeusjärjestö sillä normatiivisella järjestelmällä, mikä tänne on luotu, jolla nimenomaan pyritään edistämään ihmisoikeuksia Euroopassa, demokratiaa ja oikeusvaltion keskeisimpiä periaatteita. Siellä on lukuisia sopimusjoukko, johon myöskin Suomi on sitoutunut, ja kaiken lisäksi seurantajärjestelmä, joka päättyy viime kädessä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen, johon jäsenvaltioiden kansalaiset voivat tehdä henkilökohtaisiakin kanteluja tai valituksia, jos he ovat joutuneet omista maistaan viranomaiskohteluun, semmoiseen kohteluun, jonka he kokevat ongelmalliseksi, ihmisoikeusloukkauksiin ja muihin. Tämä koskee siis kaikkien 47:n Euroopan neuvoston jäsenvaltion kansalaisia, ja siinä suhteessa on todella arvokasta se, että kaikki Euroopan valtiot olisivat järjestössä mukana.

Kuten edustaja Niikko tuossa hetki sitten totesi, niin yksi valtio tästä kyllä vielä puuttuu, ja se on Valko-Venäjä. Valko-Venäjä ei puutu pelkästään sen vuoksi, että tämänhetkinen ihmisoikeustilanne Valko-Venäjällä on poikkeuksellisen huono, vaan se johtuu siitä, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen keskeisin periaate ja keskeisin ihmisoikeus maailmassa on, universaaleista ihmisoikeuksista kun puhutaan, oikeus elämään. Sen takia Euroopan neuvoston jäsenyys edellyttää sitä, että maassa ei ole kuolemanrangaistusta käytössä, ja Valko-Venäjällä se edelleen on. Se on, arvoisa puhemies, myöskin aktiivisessa käytössä. Siellä on kuolemantuomioita tänäkin vuonna tehty useampia. Eli tässä suhteessa se on raaste.

Mielenkiintoista, arvoisa puhemies, on myöskin se seikka, että Euroopan unionin jäsenyys edellyttää Euroopan ihmisoikeussopimuksen allekirjoittamista, eli ensi sijassa Euroopan unionin jäsenmaiden täytyy olla Euroopan neuvoston jäseniä päästäkseen ylipäätään unionin jäseniksi. Ja ehkä kurioositeettina voi sanoa myöskin sen seikan, että Euroopan unionin tähtilippu on peräisin Euroopan neuvostosta. Se on alun pitäen Euroopan neuvoston lippu, joka on sitten ”otettu käyttöön” myöskin Euroopan unionissa, ja nyt se on sitten unionissa se virallinen lippu. Siinä suhteessa Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan neuvosto on tavallaan pohjaorganisaatio sille, että jäsenvaltio voi olla ylipäätään kelvollinen Euroopan unionin jäseneksi.

Tämä muuten tekee senkin kurioositeetin, jonka tässä voi mainita, että kaksi johtavinta suurvaltaa maailmassa, Kiina ja Yhdysvallat, eivät voisi olla edes Euroopan unionin jäseniä, ne eivät jaa sitä yhteistä arvopohjaa, joka meillä Euroopassa on koskien tätä keskeistä kriteeriä eli kuolemanrangaistusta. Tämä on nyt vain kurioositeetti siihen nähden, että me näemme, kuinka merkittävästä, tavallaan, elimestä on kysymys siinä mielessä, että se määrittää säädöspohjaa ihmisoikeuksien alalla, demokratian alalla, jota työtä Euroopassa tehdään.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2021 vp

Arvoisa puhemies! Tämä parlamentaarinen yleiskokous, jonka valtuuskuntaa vedän, on sikäli merkittävä elin, että aidosti me kansanedustajat, jotka olemme siinä mukana, olemme kahden eri parlamentin jäseniä. Tämä eduskunta on yksi parlamentti, jossa me olemme jäseniä, mutta tuo Strasbourgissa kokoontuva Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous, jonka varapresidentti myöskin olen tällä hetkellä, on elin, joka syö meiltä erittäin paljon ihan sitä arkista aikaamme. Meillä on kokouksia runsaasti Strasbourgissa, eikä vain kokouksia, vaan siellä ovat myöskin valiokunnat, komiteat, ja siellä on muitakin tehtäviä kuin nämä yleiset kokoukset ja niihin liittyvät taustaraportit.

Euroopan neuvostolla on myöskin monitorointitehtävä. Me seuraamme ihmisoikeuksien toteuttamista eri jäsenmaissa, ja 11 maata on pysyvän monitoroinnin piirissä. Minä esimerkiksi, arvoisa puhemies, olen Armenia-raportöörinä. Seuraamme jatkuvasti tuota Armenian sisäistä tilannetta ja myöskin joudumme vierailemaan maassa ja tapaamme poliittista johtoa maassa, jatkuvasti käymme keskustelua siitä, miten Armeniassa demokratia ja ihmisoikeustilanne toteutuvat. Eli tämä on pysyvää seuranta, johon meillä on velvoitteita, ja 11 maata, mukaan lukien esimerkiksi naapurimaamme Venäjä, on tässä suhteessa monitoroinnin piirissä.

Euroopan neuvosto myöskin harjoittaa vaalitarkkailua yhdessä Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen kanssa, jota seuraavassa kohdassa käsittelemme. Korona on aiheuttanut sen ongelman, että vaalitarkkailutilanne on vähän nikotellut, vaikeuksia on ollut viedä niitä läpi, myöskään vaaleja ei ole toteutettu ihan kaikissa maissa sen mukaisesti kuin säännönmukaiset vaalit pitäisi toteuttaa. Mutta periaatteessa Euroopan neuvosto myöskin seuraa demokratian toteuttamista ja tässä tapauksessa myöskin vaaleja.

Erityisteemana tässä nyt on ollut Euroopan neuvostossa poliittinen tilanne ja siihen liittyvät tietyt jännitteet, joita Euroopassa tällä hetkellä on, meidän turvajärjestelmissä — hetken kuluttua puhumme siitä enemmän — ja jotka liittyvät Venäjän jäsenyyteen. Krimin miehityksen jälkeen Venäjä suljettiin pois parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta. Kun Suomi toimi ministerikomiteassa puheenjohtajavaltiona, niin 2019 keväällä käytiin pitkät neuvottelut. Venäjä tuli takaisin sinne, ja Suomen valtuuskunta on vahvasti tukenut Venäjän läsnäoloa sen vuoksi, että a) parlamentaarinen yleiskokous on dialogin paikka, me käymme siellä keskusteluja, mutta b) sen vuoksi, kuten tässä jo alussa totesin, että Venäjän kansalaiset kykenevät tekemään ihmisoikeusrikkomuksista valituksia Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen. Totta on vielä kaiken lisäksi, että 23 prosenttia kaikista valituksista tulee Venäjältä. Sillä on suurin osuus, tietysti väkilukukin on suuri, että täytyy suhteuttaa se siihen, mutta Venäjän kansalaiset myöskin käyttävät tätä tietä.

Sekin on sanottava tämän järjestelmän tehokkuuden osalta, että yli 95 prosenttia näistä ihmisoikeustuomioistuimen päätöksistä myöskin pannaan täytäntöön Venäjällä. Yksikään maa ei täysin pane niitä täytäntöön, myöskin Suomen kohdalla on tiettyjä viiveitä näissä täytäntöönpanoissa, mutta sekin on tärkeätä huomata, että Venäjän kansalaiset käyttävät aidosti ihmisoikeustuomioistuinta voidakseen saada oikeutta omassa yhteiskunnassaan siinä tilanteessa, kun he kokevat, että heidän oikeuksiaan on rikottu, ja myöskin Venäjän viranomaiset panevat niitä sitten täytäntöön sitä mukaa kuin Strasbourgin ihmisoikeustuomioistuin tuomitsee.

Eli tässä, arvoisa puhemies, on merkittävä elin ja tärkeätä työtä, mitä ne kansanedustajat, jotka siellä työskentelevät, myöskin tekevät [Puhemies koputtaa] Euroopan ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltion kehittämiseksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2021 vp

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 4/2021 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.